

YU ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXIII/1–2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Даринка ГОРТАН-ПРЕМК, мр Владо ЂУКАНОВИЋ,
др Драгана МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ, др Асим ПЕЦО,
др Љубомир ПОПОВИЋ, др Стана РИСТИЋ, др Живојин СТАНОЈЧИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ, др Драго ЂУПИЋ, др Егон ФЕКЕТЕ

Секретар:

мр Владо Ђукановић

Уредник:

др МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. године Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предатне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од кв. X/3-4 до XXI/1-2 уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (кв. XXI/3-XXX) Митар Пешикан. — *Наш језик* излази у четири годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Ђуре Јакшића 9. Рукописи се не враћају. Претплату у износу од 100 динара за књигу уплатити на жиро-рачун Института бр. 40806-603-4-864. Цена појединачне свеске износи 25 а^а двоброја 50 динара.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXIII

Св. 1–2 (1999)

САДРЖАЈ

Граматика и нормативистика

О реченицама типа ОТИШЛА ЈЕ КОД МАЈКЕ / ОТИШЛА ЈЕ ДО МАЈКЕ (МИЛКА ИВИЋ)	1
Сложени везник <i>йим више шйо</i> (СЊЕЖАНА КОРДИЋ)	5
Временска употреба конструкција <i>на + акузайив</i> и <i>у + акузайив</i> са именицама које значе годишња доба (СРЕТО ТАНАСИЋ)	15
О речима изведеним од имена одн. презимена познатих личности (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	24
О облицима компаратива придева <i>низак</i> (ЖИВОЛИН СТАНОЈЧИЋ)	36
<i>Посћуман</i> и <i>йосћумно</i> или <i>йосћухман</i> и <i>йосћухмно</i> (НИКОЛА РОДИЋ)	42
Скраћеничке сложенице и ортографска норма (СЛОБОДАН МАРЈАНОВИЋ)	47

Лексикологија и семантика

Неке карактеристике придева са префиксима <i>о-</i> и <i>йо-</i> у савременом српском језику (СТАНА РИСТИЋ)	57
О значењу придева <i>снисходљив</i> (НИКОЛА РАМИЋ)	68
Птица <i>богомољца</i> (БИЉАНА СИКИМИЋ)	76
<i>Ни абера нема</i> (СНЕЖАНА ПЕТРОВИЋ)	90

Етимологија и ономастика

Рефлекси групе <i>-њи</i> у српској топонимији (АЛЕКСАНДАР ЛОМА)	99
О топониму <i>Приче</i> (ЗВЕЗДАНА ПАВЛОВИЋ)	107
Редак дијалекатски глагол из југоисточне Србије: <i>сневирам се</i> и сл. (ЈАСНА ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ)	112
<i>Тавориши</i> (МАРТА БЈЕЛЕТИЋ)	119

Лингвостилистика

Лингвистичка стилистика (РАДОЈЕ СИМИЋ)	127
Неки стилистичко-семантички аспекти дисторзије придева у поетским структурама (МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ)	138
Из језика „Сеоба“ Милоша Црњанског (2) (ЖИВОЛИН СТАНОЈЧИЋ)	149

Прилози

О језику обазриво и одговорно (БРАНИСЛАВ БРБОРИЋ)	155
Нове и незабележене речи (1) (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ)	173

СНЕЖАНА ПЕТРОВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НИ АБЕРА НЕМА

У раду се анализира порекло и значења српскохрватског израза *немајши* (*х*)*абера* и његових еквивалената у другим балканским језицима.

0. Турцизам *хабер*, *абер*, распрострањен широм Балкана, у књижевним језицима и дијалектима, а у српском језику потврђен од XVIII века (Стаховскиј 1965:59), данас је говорницима нашег језика углавном познат у значењу „непроверена вест, трач; вест, новост“¹. У речницима нашег језика потврђено је и друго, веома фреквентно значење ове речи „обраћање пажње, сазнање, појам, брига, осећај, мар, обзир“, често окарактерисано као фигуративно. У појединим од њих (РСА, РЈА и неким дијалекатским речницима) издвојен је и израз *ни* (*х*)*абера немајши* које не значи „немати вести о некоме или нечему“, као што би се могло помислити на први поглед, већ „немати појма, не знати; не марити, не бринути ...“. Покушаћемо да у овом раду одредимо да ли је реч *хабер* у српски језик позајмљена у два различита значења, и да ли се ово друго јавља само у једном специфичном контексту, односно изразу.

1. Навешћемо најпре примере из српског језика, онако како су забележени и протумачени у различитим речницима, у којима се реч (*х*)*абера* јавља у оквиру израза *немајши* (*х*)*абера*:

сх. *абер* и *абер* т. „1. глас, вест, новост, порука; 2. обраћање пажње, обзирање: Пак се тиште пут Пераста мјеста, без никаква страха ни абера (НП, ЦГ приморје)²“. Изр. *ни абера немајши*: „не марити, не хајати, не обазирати се, не бринути се“; А књаз зато (за то? прим. аут.) *ни абера нема*, но разури тврда Колашина (ЦГ); Човек умире, деца му скапавају од глади ... а ви *ни абера* (књижевно, РСА).

¹ Ова реч води порекло од тур. *haber* < ар. *ḥabār* „вест, глас“ (Škaljić:294). Детаљније о два потенцијална хронолошка слоја позајмљивања оличена у фонетским варијантама *хабар* и *хабер*, као и о варијантама са и без почетног *х*- в. Стаховскиј 1965:59–60. За паралеле у другим језицима уп. Miklosich 1884:306 и Skok I 646.

² И ово значење је можда у вези са изразом *ни абера немајши*, односно, *без абера* „без брига о некој могућој опасности“.

сх. *хабер*: Ал' не видиш, ал' *хабера немаш*, Да ми Турци живјет не можемо (НП, Вук, грађа РСА); Много му се пута и о глави радило, али њему *ни хабера није* (књижевно, грађа РСА).

сх. *хабер* т. „1. глас; 2. нема (за *шо*) *ни хабера*, тј. није му ни бриге; б) *немаши* (за *шио*) *ни хабера*, не марити: За то Фате *ни хабера нема*, него везе за Ђерђефом веза (НП); Ал' је сестра моја самоволна, не боји се никога до Бога, а за брата *ни хабера нема* (НП); Ал' не чујеш, ал' *хабера немаш?*“ (РЈА).

сх. *хабер*, *хабар*, *абер* т. „1. вијест, глас, обавијест; 2. сазнање, појам, мар, осјећај: Терају га све пољем коњици, Бежи хајдук, *ни хабера нема*; Ал маћеха и зла и опака, за те молбе *ни абера нема* (Хрватска); *Нема ни хабера за ше* – не мари за те; *Нема ни хабера о шоме* – нема ни појма о томе (у обичном говору)“ (Škaljić:294).

сх. *абер*, *абѐр* т. „глас; метафор. појам: Ја ју питам, *она абер нема*“ (Косово, Елезовић:2).

сх. *абер* т. „1. глас, вест, одговор; 2. измишљена, неистинита вест, која потиче из рекла-казала, из оговарања, патка; 3. фиг. појам: Реко му, ама он *ни абер се не учини*³; *Ич абер нема за шој*“ (Призрен, Чемерикић).

сх. *абер* т. „1. глас, вест, новост; 2. пажња, интересовање, мар; појам: *Он нема абера за шо*; Сва се Босна на Алију спрема, Сам Алија *ни абера нема* (НП); 3. дознака, извештај“ (Ускоци, Станић 1990:1).

сх. *абер* т. „у изразу: *ни абера*, каже се кад неко не мари, не хаје, не обазире се на нешто (на позив, упозорење, претњу и сл.): Они му пријете, а *шаиша ни абера*“⁴ (Васојевићи, Стијовић 1990:126).

сх. *абѐр* т. „1. вест, глас; 2. обзир: *Он ич абер* што му ја зборим; *Он ја ни абер*; Мој татко *ич абер нема* за моје платно; Положио испит и сад *ич абер нема* како ће да буде с нас; 3. порука“ (Лесковац, Митровић).

сх. *абер* т. у изр. *абер немаи* „не марити“ (Куршумлија, Радић 1990:47).

сх. *абар*, *абер*, т. „абер: *Абера нема* да ју скита дете; *Нема абера за нишиша*“ (Радимци, Томић 1989:5).

сх. *нема ни абара*; *он ни абешар нема*. (*ни абара*); *абешар*⁵ – Ни абетар нема – не мари – (Пирот, Златковић 1990:599).

³ У овом примеру стоји другачија конструкција: *хабер учиниши* што би могао бити калк од тур. *haber etmek*. Међутим, овај састављени глагол у турском језику значи „обавестити“, док је значење наведеног израза очигледно истоветно са *ни абера немаиши*.

⁴ Иако се у примеру не наводи глагол *немаши*, може се претпоставити да је он изостављен и да би пример могао гласити: *а шаиша ни абера нема*.

⁵ Облик *абешар* није потврђен у турском језику, па је вероватно настао преосмишљавањем према турцизму *бешер* „лош, рђав“ потврђеном и у пиротском говору, или испадањем д-, од *дабешер* „сасвим рђаво“ (уж. Србија, РСА).

сх. *ни хабера немайџи*, (*немайџи хабера*) „не обраћати пажњу, не бринути, не марити“ (РНЈ II:466).

сх. *ал-дбар* adv. „све једно му је, не мари, као и да не чује за нешто: Ја му казујем да су ми његове свиње изриле компири, а он ал — абар“ (Црна Река, Марковић 1986:261).

сх. *абер* т. „глас, обавештење, вест“. Израз: *без бриге* „Неће ни абера, без бриге бидите.“ (Прошћење, Вујичић 1995:15)⁶.

2. Следе затим примери из других балканских језика и, на крају, из турског:

мак. *има абер* „има појма, има везе: Многу *има абер* за таа работа“; *нема абер* „нема појма, нема везе; нема намеру, не мисли: ... оти *абер* немал за мушама да нашол...“ (Јашар-Настева 1962/63:167).

мак. *аб'р* т. „вест, порака; поим, разбирање: *Он нема аб'р од нишишо*“ (Алексовски 1985:24).

буг. *хабѐрѝ* т. „вест, обавештење“; *Нјамм хабѐрѝ*, „немати појма, не знати“ (Геров 5:478–9).

буг. *хабѐр* т. „вест“; изр.: *Нјамм хабѐр*: „ништа не знам“: Руси от никој занаят, от никаква работа *хабѐр нјамше* (РРОДД:538).

буг. *хабѐр (си) нјамм, нјамм (си (и)) хабѐр* „1. уопште не знам да се нешто догодило; нисам чуо или разумео нешто: В Балкана живете вие, брате... *хабѐр си нјамте* какво е към нас (књижевно); 2. от нецо: нисам упознат с нечим, не разумем се у неки посао“ (ФРБ:459).

буг. *хѝбер (си) н'амѝм* „немам никакву представу о нечему, ништа не знам“ (Хасково; БД V:105).

буг. *ѝбѐр' т.* „1. вест, обавештење; 2. представа (појам): Врит, ѝмѝ ние *ѝбер' си н'аѝме*“ (Дедеагачко; БД V:242).

буг. *абѐр* т. „вест, новина“; *Немам абѐр од работа* „неискусан, наспретан“ (Костурски г.; БД VIII:204).

буг. *хабѐр' т.* „1. вест, обавештење; 2. знање, појам о нечему: *ти хабѐр си немаш* от фчерлък, пѝк се залавеш да становат фч'ар“ (Странджанският г.; БД I:151).

буг. *абѐра нема*, у нар. песни: От Маркоте бела пеня тече, Ј Моравка *ич абѐра нема* (с. Червен брег, Умленски 1977:167).

буг. *хабѐр* т. „вест, појам, сазнање, у изр.: *Тој н'ема ни хаб'ар* от тези работа“ (Тетевенски г., Стојчев 1915:355).

рум. s.v. *habar*: *n-am habar (de c.)* „није ме брига, не бринем: Eu leşin, mor pentru tine Şi tu *habar n-ai de mine*“; *habar n-am* „ништа не знам, немам појма: Țasa Frâsina doarme îietacul de alături; *habar n-are de ce se petrece*“ (Tiktin II:273).

алб. *habér* т. „1. вест; 2. појам: *s'kam haber nga (për)* „немам појма о томе“ (ASR:357).

⁶ У овом примеру није сасвим јасно које је значење израза *Неће ни абѐра*. Може се само претпоставити да је протумачен синонимним *без бриге*.

алб. s.v. *haber* гов.: *S'ka haber për diçka ose nga diçka* „не знам ништа ни о чему (немам појма); не знам уопште неки посао; нимало не ценим, бројим; не разумем се“; *S'merr haber* (букв. не узимам хабер) „не разумем“ (Fjalor).

(н)гр. s.v. *χαμπάρι*, то „новост, вест“: (то) *παίρνω χαμπάρι* „а обавестити (се); б) осећати“; *δεν έχω (παίρνω) χαμπάρι*⁷ „немати појма, представу о нечему“ (Хориков — Малев).

тур. *haberim var* „ја знам“; *haberim yok* „не знам ништа о томе, нисам обавештен“ (Redhouse:429); *haberim var* „знам, обавештен сам“; *haberim yok* „не зна, није обавештен“ (Баскаков:1977).

3. Из наведених примера се види да су они, у не малом броју речника, већ издвојени као изрази. У другим случајевима када је самој лексеми *хабер* значење протумачено као „сазнање, појам, обзир и сл.“, такође примери показују да се ради о њеној употреби у склопу са глаголима *имајти/немајти*.

3.1. Два су могућа тумачења значења речи *хабер* и израза у коме се она јавља у примерима из српског и осталих балканских језика. Први је да је сама реч *хабер* са значењем „сазнање“ мотивисала употребу у оваквом синтагматском склопу, и да се она паралелно, али независно, формирала у свим балканским језицима. Иако се у речницима турског језика као значење речи *haber* експлицитно не наводи „сазнање, појам и сл.“ већ углавном „вест, новост, саопштење, извештај и сл.“, у обратним речницима се, на пример, енгл. *knowledge* тумачи тур. „*bilgi, ilim, bilim, haber*“; *without my knowledge* „*benim haberim olmadan*“⁸ (OETD:299), док се у руском речнику за рус. *понятие* не даје тур. *haber*, већ се руски израз *понятия не имею* преводи турским изразом *hiç haberim yok* (Щербин:407). Сама ова реч, неспорно, и у турском језику има значење које се може превести као „појам, сазнање“, међутим, оно се реализује првенствено у изразима са тур. *var* и *yok*, не сасвим дословним еквивалентима глагола *имајти* и *немајти*.

3.2. Управо овако специфична семантичка реализација саме турске речи у одређеном синтагматском склопу, уз постојање паралелних израза у свим балканским језицима, увек у мање-више истом изразу, наводи на закључак да се ради о једном фразеолошком полукалку: *имајти/немајти хабера (за нешто или о нечему)* преузетом од тур. *haberim var/yok*. Овакво тумачење за мак. *има абер* и *нема абер* дала је Јашар-Настева 1962/63:167.

3.2.1. Турцизам *хабер* није сам по себи довољан разлог да би цео израз био протумачен као фразеолошки калк, тачније, полукалк са

⁷ Осим са глаголом *имајти* у грчком је забележен и израз са глаголом *узетти* што одговара тур. *haber almak* „обавестити“. Међутим, значење му је различито од истоветне турске конструкције, а идентично изразу са глаголом *имајти*. Исти пример постоји и у албанском, в. горе.

⁸ Иако се овде формално ради о тур. глаголу *olmak* „бити“, заправо је реч о његовој употреби у функцији тур. *yok* које нема одговарајући облик герундија на *-madan/-meden*.

турског језика, јер именица остаје турцизам и не преводи се. Важнији и можда пресудан аргумент за овакво тумачење је структурална подударност у свим наведеним примерима. Није мали број израза и синтагми у балканским језицима који се састоје од именице, која је преузета као турцизам, и глагола који је преведен на језик прималац и они представљају полукалкове од тзв. турских састављених глагола (в. за сличне примере Schick 1992 и Schick/Petrova 1985, за македонски Јашар-Настева 1962/63, а за друге паралелне фразеолошке синтагме у румунском, бугарском, албанском и грчком језику уп. Papanagi 1903). Таквима у српском језику можемо сматрати и још неке изразе са овом именицом као што су: *авер учиниџи* „обавестити, поручити“ (Škaljić:295) која је еквивалентна тур. *haber etmek* „id.“, затим *хабер узетиџи* „сазнати, обавестити се“ (грађа РСА) као тур. *haber almak* „id.“, *хабер даџи* „обавестити, јавити“ (РФЈ:466) као тур. *haber vermek* „id.“, које су такође забележене и у другим балканским језицима, али ће њихово разматрање овом приликом остати по страни⁹.

3.2.2. У прилог оваквом тумачењу иде и чињеница да је овај израз у турским лексикографским изворима најчешће засебно и бележен, односно да има донекле самосталну семантику, употребу и статус у односу на реч *haber*.

4. Значајно је напоменути и да се, за разлику од турског језика, у коме постоји позитивни и негативни облик: *haberim var/yok* „имати/немати хабера, односно, знати и не знати“, у примерима на српском, а и у другим балканским језицима (осим у грчком и македонском), независно од лексикографске дефиниције, овај израз јавља углавном у негативном облику: *немаџи хабера*. То можда указује на много чешћу употребу негативне варијанте још у самом турском говорном језику.

5. Занимљиво је обратити пажњу на нијансе и развој значења овог израза у наведеним примерима. У турском језику забележено је само значење „знати/не знати; бити/не бити обавештен“. И у свим осталим језицима основно је значење „не знати ништа о нечему, немати појма, представу о нечему“. Једино у румунском језику, и веома често у српском, осећа се семантички помак ка „не бринути, не марили, не обраћати пажњу на некога или нешто“. Семантички развој је, највероватније, ишао од „немати вест“, до „немати свест, сазнање о нечему, не знати“¹⁰ у самом турском језику, па је затим заправо еволуирао у „не хтети знати, не марили, не обраћати пажњу“, у српском и румунском¹¹. Из појединих српских примера може се видети да се

⁹ Могућност да се ради о независним локалним творбама свакако не треба одбацити, али је творбени модел именица + глаголи различитог значења веома чест у турском језику, посебно када су именице позајмљене, као што је случај и са тур. *haber* која је арапског порекла. О етимологији тур. *haber* в. Eyuboğlu 1988:156. За тумачење адекватних македонских примера уп. Јашар-Настева оп. с.

¹⁰ Уп. на пример слично у шп. *ignorar* „не знати нешто или немати вести о томе“ (Vox)

¹¹ За исти семантички развој у оквиру једне речи уп. нпр. лат. *ignoro, ignorare* „I не знати, немати сазнања, не бити упознат са нечим; погрешити, погрешно

овај израз користи у случајевима када се жели рећи да неко нешто зна, а понаша се као да не зна, не обазире се на неке догађаје, људе или опасност. Издвојићемо, као илустрацију, само неколико примера: — Они му пријете, а тата ни абера. (Васојевићи, Стијовић 1990:126), — Човек умире, деца му скапавају од глади... а ви ни абера — (књижевно, РСА), — Много му се пута и о глави радило, али њему ни хабера није (књижевно, грађа РСА), — Ја му казујем да су ми његове свиње изриле компири, а он ал — абар“ (Црна Река, Марковић 1986:261), — Сва се Босна на Алију спрема, Сам Алија ни абера нема. (НП, Ускоци, Станић 1990:1). — Ал’ не чујеш, ал’ хабера немаш? (РЈА). Дакле, као што стоји у последњем примеру: „да ли не знаш или нећеш да знаш“.

5.1. Још даљи семантички помак забележен је у Загарачу, где за сх. *абер* т. стоји: „1. глас, порука, обавјештење; 2. интерес, воља, жеља, хтјење и сл.: Немам ти ја абера за дуван; Никада нијесу имали абера за нас; Реци ако немаш абера, нећу те ћерат.“ (Загарач, Ђупић 1997:3). Очигледно је да реч *абера* овде нема значење „интерес, воља, жеља, хтјење“, већ да је сам израз *абера немаћи* добио ново значење, од „не знати, не обраћати пажњу, не марити“ до „немати вољу, жељу за нешто“, посебно и стога што је у сва три наведена примера такође употребљен само у негативном облику. Аналоган семантички потенцијал, који је могао мотивисати сличан развој значења и код анализираних израза, има и сх. *марићи* „обраћати пажњу (на некога или нешто) имати вољу за нешто, показивати склоност ка нечему; осећати наклоност; подносити, трпети (некога); осећати вољу за неким јелом или пићем: Он вам не мари баш да чита и да пише (књижевно, РСА); Давна није марио травничке Јевреје (Андрић, РСА); Слободно однеси ракију, ја је не марим (Босна, РСА).

5.2. У македонском, бугарском и албанском језику овај израз има семантичку конкретизацију и ка: „не знати неки посао, бити неискусан у неком послу“: мак. Многу *има абера за тџаа работџа* (Јашар-Настева 1962/63:167), буг. *Немам абера од работа* „неискусан, наспретан“ (Костурски г.; БД VIII:204), *Тој н’ема ни хаб’ар* от тези работа (Тетевенски г., Стојчев 1915:355), алб. *S’ka haber për diçka ose nga diçka* „не знам уопште неки посао; нимало не ценим, бројим; не разумем се“ (Fjalor).

6. Значење „знати, разумети, имати/немати појма“ јавља се у грчком и бугарском језику и у деноминалним глаголима грађеним од турцизма *хабер*, који су, несумњиво локалне творбе, и може бити мотивисано семантиком анализираних израза:

(н)гр. *χαμλαρίζω* „разумети, имати представу, појам“ : *δεν χαμλαρίζω ал’ αὐτά* „немам појма о томе“; 2) „ценити некога, водити рачуна о некоме, обазирати се на некога“: *δεν χαμλαρίζω κανένα* „не обазирати се ни на кога“ (Хориков — Малев).

разумети; II не примећивати, не обраћати пажњу, игнорисати, занемарити — Плаут III–II в. пре Хр., Цицерон I в. пре Хр., Јувенал I–II в. н.е. (Lewis/Short 1975).

χαμλαρίζω „значити, подразумевати“ (ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ).

буг. *абарисвам*, *абарисшем* *impf.* и *pf.* „разумем, знам“ (Самоков; БД III:198).

буг. *абарисвам съ* *impf.* „схватам“ (Плевенско; БД VI:155).

6.1. У српском језику на исти или сличан начин конструисани глаголи имају другачије значење: *абѣрисати* *pf.* и *impf.* „јавити, јављати, поручи(ва)ти“ (ист. Србија, ЦГ, РСА), *абѣриши* *pf.* и *impf.* „*id.*“ (ЦГ, РСА).

7. Само смо у бугарском језику наишли на именице са семом „појам, сазнање“:

буг. *аберлиа* *m.* „човек коме је нешто познато“ (Плевенско; БД VI:155).

буг. *хѣб’ерлиѣ* *adj. inedcl.* „познат, који је примио вест“ (Еленско; БД VII:164).

буг. *ѣбирлиѣ* *adj.* „који очекује вест, нада се“ (Тројанско; БД IV:234).

Ови турцизми су састављени од тур. *haber* и тур. суфикса *-li* који означава поседовање својства и особина речи иза које стоји и могу бити локалне творбе уз помоћ овог наставка или потпуне позајмљенице од тур. *haberli* „обавешен, упозорен, који зна“ (Баскаков 1977). Сх. *абѣрлија*, међутим, има истоветно значење као сх. *аброноша*, *абѣрдар* и *абѣрџија*: „топ или пушка којима се нешто објављује, даје абѣр“: Гле топова абѣрлија (књижевно, РСА)¹².

8. На крају можемо рећи да, на нивоу српског језика, турцизам *хабер* није преузет у два различита значења: „вест“ и „појам, обзир“, већ да је у другом случају овој лексеми приписано значење које је се јавља само у оквиру једног одређеног израза: *немајти (х)абѣра*, а који представља полукалк од турског *haberim yok*¹³. Анализирани лексички материјал, по свом обиму, спада међу најшире распрострањене фразеолошке синтагме турског порекла потврђене у свим балканским језицима. Иако је овај израз, забележен преваходно у народним говорима (у српским дијалектима се користи и данас), ушао је и у већину балканских књижевних језика, а семантичке нијансе и велики број потврда говоре о томе да је он некада вероватно био део свакодневне језичке комуникације. Овакво преузимање фразеолошких јединица указује и на један значајан степен билингвизма који је, као предуслов за такав процес, морао постојати на овим просторима.

ЛИТЕРАТУРА И СКРАЋЕНИЦЕ:

Алексовски 1985 — Д. Алексовски, *Сѣранскиѣ зборови во крайовскиоѣ говор*, Скопје.

ASR — *Albansko — Srpskohrvatski rečnik*, Prishtinë 1981.

¹² Пример је само један, с половине прошлог века а, занимљиво је, из поезије Милана Кујунџића, чији је псеудоним био Абердар.

¹³ Уп. за македонски језик Јашар-Настева 1962/63:167.

- Баскаков 1977 — А. Н. Баскаков et. al., *Турецко — русскиј словарь*, Москва.
 БД — Българска диалектология, София.
 Vox — *Vox Dictionario manual ilustrado de la lengua española*, Barcelona, 1983.
 Вујичић 1995 — М. Вујичић, *Рјечник говора Проиђења (код Мојковца)*, Посебна издања ЦАНУ књ. 29, Одјељење умјетности књ. 6, Подгорица 1995.
 Геров — Н. Геров, *Речник на българския език I-V; Дополнение на български рѣчникъ*, Пловдивъ 1895–1908.
 ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ — Δ. Δημητράκος, *Μέγα λεξικόν ὄλης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*, Athen 1954–1958.
 Елезовић — Г. Елезовић, *Речник косовско-метохијског дијалекта*, СДЗб IV (1932), VI (1935).
 Еуубоғлу — I. Z. Eyuuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul 1988.
 Златковић 1990 — Д. Златковић, *Фразеологија омаловажавања у пиротском говору*, СДЗб XXXVI, 423–740.
 Јашар-Настева 1962/63 — О. Јашар-Настева, *Македонските калки од турскиот јазик*, *Македонски јазик XIII-XIV/1-2*, Скопје, 109–172.
 Lewis/Short 1975 — Ch. T. Lewis, Ch. Short, *A Latin Dictionary*, Oxford 1879, repr. 1975.
 Марковић 1986 — М. Марковић, *Речник народног говора у Црној Реци*, СДЗб XXXII, 245–500.
 Miklosich 1884 — F. Miklosich, *Die Türkischen Elemente in den Südost und Osteuropäischen Sprachen*, 1–2. Nachtrag 1, 2. Wien.
 Митровић — Б. Митровић, *Речник лесковачког говора*, Лесковац 1984.
 OETD — Alderson A. D., із F., *The Oxford English — Turkish Dictionary*, Second Edition, Oxford 1978.
 Papahagi 1908 — P. Papahagi, *Parallele Ausdrücke und Redensarten im Rumänischen, Albanesischen, Neugriechischen und Bulgarischen*, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig XIV*, Leipzig, 113–170.
 Радић 1990 — П. Радић, *Цртице о говору села Мрче у куршумлијском крају*, СДЗб XXXVI, 1–74.
 Redhouse — *Redhouse Yeni Türkçe-İngilizce Sözlüğü*, İstanbul, 1988.
 RJA — *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb 1880–1976.
 РЊБЈ — *Речник Његошевог језика I–II*, Београд 1983.
 РРОДД — *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, София 1974.
 РСА — *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд, 1959—.
 СДЗб — *Српски дијалектолошки зборник*, Београд.
 Skok — P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*, Zagreb, 1971–1974.
 Станић 1990 — М. Станић, *Ускочки речник 1–2*, Београд 1990.
 Стијовић 1990 — Р. Стијовић, *Из лексике Васојевића*, СДЗб XXXVI, 121–380.
 Стойчев 1915 — Кр. С. Стойчев, *Ръчник на тетевенския говоръ*, *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина XXXI*, София, 237–363.
 Schick/Petrova 1985 — I. Petkova Schick, S. Petrova, *Zum osmanisch-türkischen Einfluss auf die Balkansprachen*, *Studia Slavica Hungaricae* 31, Budapest, 357–366.
 Schick 1992 — I. P. Schick, *Osmanisch-türkische Reflexionen im Balkanslawischen unter besonderer Berücksichtigung der Phraseologie und Lexikologie*, *Linguistique balkanique XXXV/1-2*, Sofia, 59–66.
 Tiktin — Н. Tiktin, *Rumänisch — Deutsches Wörterbuch I–III*, Wiesbaden 1986.
 Томић 1989 — М. Томић, *Речник радимског говора*, СДЗб XXXV, 3–174.
 Ћупић 1997 — Д. Ћупић и Ж. Ћупић, *Речник говора Загарача*, СДЗб XLIV.

Умленски 1977 — И. Умленски, За някои езикови особености, отразени във фолклора на кюстендилски окръг, *Проблеми на българския фолклор 3, Фолклор и общество*, 162–168.

Fjalor — *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe* I–II, Prishtinë 1981.

ФРБ — *Фразеологичен речник на българския език* I–II, София 1974–1975.

Хориков — Малев — И. П. Хориков, У. Г. Малев, *Новогреческо — русский словарь*, Москва 1980.

Чемериќић — Д. Чемериќић, Рукописна збирка речи из Призрена, грађа РСА.

Škaljić — А. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1979.

Щербини — В. Г. Щербини, *Русско — турецкий словарь*, Москва 1989.

S u m m a r y

Snežana Petrović

NI ABERA NEMA

The paper deals with the SCr. expression *nemati (h)abera* “pay no attention, care not, ignore, have no idea” and its parallels in other Balkan languages. Some dictionaries of these languages interpret the Turkish loan *haber* also as „knowledge, care, concept, regard“. But bearing in mind all the material analysed, this expression is more likely to be a semicalque from the Turkish *haberim var/yok* “I know (nothing) about it; I have(n’t) heard it”. The paper also offers an analysis of the semantic shifts occurring in the given SCr. examples.